

Sacred Stones in Chinese Culture: Exploring the Legend and Beliefs Surrounding the “Shi Gan Dang”

Surasit Amornwanitsak

Chinese Section, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

E-mail: noom2517@yahoo.com

Received: 3rd May 2023

Revised: 20th November 20223

Accepted: 22th November 2023

Abstract:

The legend of the “Shi Gan Dang” is deeply rooted in Chinese culture and emerged from the veneration of sacred stones. Over time, the story merged with local beliefs in the Shandong province, where people believed that Mount Taishan was a protective place against ghosts or other harmful entities. As a result, the legend evolved to become associated with the revered Shi Gan Dang of Mount Taishan.

This article explores the legends associated with the dauntless stone from five different sources. The study finds that the styles of storytelling vary depending on the location where the stories were told. For example, in Tai’an, Shandong province, the stone is portrayed as a male figure, revered by both ghosts and spirits. On the other hand, in Fujian and Guangdong provinces, the stone is highly respected as a symbol or charm that can protect people from evil and misfortune. However, the passing down of the legend through generations may have led to some missing or incomplete details due to the beliefs and comprehension of the storytellers.

Keywords: Shi Gang Dang; Taishan; Sacred stone; Chinese culture; Chinese mythology

中国文化中的灵石崇拜：“石敢当”的传说与信仰

黄汉坤

泰国法政大学人文学院中文专业

电子邮箱: noom2517@yahoo.com

收稿日期: 2023 年 5 月 3 日 修回日期: 2023 年 11 月 20 日 接受日期: 2023 年 11 月 22 日

摘要:

关于“石敢当”的信仰源远流长，其源自于中国社会对灵石的信仰。当灵石信仰传播至山东时，它便与“泰山治鬼”以及“魂归泰山”两种信仰合而为一，即：发展成为“泰山石敢当”信仰。

本文据《泰山民间故事大观》一书中的石敢当传说展开探讨，本书共收录五种传说，但传说第一则和传说的第二则内容相近，因此可归为同类型传说版本。笔者进而分析了各种故事传说中的信仰文化且发现，盛行于山东泰安地区的石敢当传说，均将泰山拟人化，并同时使其具有治鬼的能力。这一特点有别于流传在广东及福建地区的石敢当信仰，这两个地区是将灵石作为具有威力的符号，以此来防止邪恶、镇压煞气。

《泰山民间故事大观》一书访录者收集的传说故事有一定的局限性，导致在其编写当中出现了逻辑的混乱和内容的缺失。但必须申明的是，受访者所述版本的传说符合了当地人对石敢当的理解及信仰。

关键词：石敢当；泰山；灵石；中国文化；中国传说

บทนำ

หินเป็นสิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติ โดยสามารถพบเห็นได้ทั่วไป มนุษย์รู้จักการใช้หินเพื่อการดำรงชีพมาอย่างยาวนาน ด้วยเพราะมีคุณสมบัติที่แข็งแกร่งกว่าสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ อาทิ ต้นไม้ พืชหญ้า กรวดทราย ผู้คนในอดีตจึงรู้จักใช้หินขวาน มาจุดไฟ ก่อเกิดความสว่าง สร้างความอบอุ่น และปรุงอาหารให้สุก รวมถึงยังใช้เป็นเครื่องมือในการล่าสัตว์ เป็นอาวุธที่ใช้ต่อสู้กับสัตว์ร้ายอีกด้วย ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมการใช้หินขึ้น โดยการแบ่งแยกตามยุคสมัย เช่น ยุคหินเก่า ยุคหินกลาง ยุคหินใหม่ อย่างที่เราๆ รับรู้กัน ซึ่งล้วนเป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ซึ่งชี้ว่าหินมีความสำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์ และถูกใช้งานมาอย่างต่อเนื่อง กระทั่งเมื่อมนุษย์มีความรู้เกี่ยวกับหินมากขึ้นตามประสบการณ์ จนสามารถแบ่งแยกประเภทของหินได้อย่างชำนาญ “พวกเขามักจะแบ่งตามคุณลักษณะของหินตามสี สัน ลวดลาย และรูปร่าง” (张岩, 1999: 227) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยปรุงแต่งให้เกิดจินตนาการที่มีต่อหินมากขึ้นตามมา เป็นต้นว่าหินหยกถือเป็นของสูงล้ำค่า มีความพิเศษมากกว่าก้อนหินทั่วไป อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบความแข็งแกร่ง เป็นที่เชื่อได้ว่าก้อนหยกอาจไม่สู้ก้อนหินที่มีความคงทนกว่า

แม้ว่าหินจะเป็นวัสดุที่พบง่ายและแลดูไร้ค่า แต่เมื่อใดที่นำหินมาแกะสลัก ก้อนหินจะกลายเป็นของที่มีคุณค่า นอกเหนือไปกว่านั้น ถ้าหากใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ ก้อนหินก็จะกลายเป็นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อดังกล่าว จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบ “มนุษย์ในยุคหินได้นำก้อนหินมาวางไว้บนศพ บ้างก็นำมาฝังไว้ร่วมกับผู้ตาย ซึ่งหินพวกนี้น่าเชื่อว่าเป็นเครื่องประกอบที่ใช้ในการเช่นสรวงอย่างหนึ่ง จนเกิดความเชื่อและความศรัทธาด้วยเชื่อว่าก้อนหินมีพลังงานบางอย่าง” (马昌仪, 2000: 6-9) เนื่องจากเข้าใจว่า “ชีวิตของมนุษย์นั้นบอบบาง ต่างกับหินที่มีความคงทน ไม่บูบหรือย่อยสลายง่าย” (胡吉省, 2007: 23)

พจนานุกรมอักษรฉบับคังซี 《康熙字典》ได้รวบรวมแหล่งที่มาและความหมายของคำว่า “สื่อ” (石) ที่แปลความว่า “หิน” ในมุมมองของคนจีนไว้ว่า (张玉书、陈廷敬, 2008: 827)

หนังสือชื่อหมิง 《释名》ให้ความหมายว่า “ร่างกายของภูเขาเรียกว่าหิน” (สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ปี ค.ศ. 25-220, ผู้วิจัย)

หนังสืออู่หลี่ลุน 《物理论》ให้ความหมายว่า “หินคือร่าง ดินคือจิต” (สมัยราชวงศ์จิ้นตะวันตก ปี ค.ศ. 265-316, ผู้วิจัย)

หนังสือเจิงอวั้น 《增韵》ให้ความหมายว่า “หินคือกระดูกของภูเขา” (สมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ปี ค.ศ. 1127-1279, ผู้วิจัย)

จากเอกสารข้างต้นเพียงพอทำให้เข้าใจว่า หินเป็นองค์ประกอบสำคัญของภูเขา ประหนึ่งเทียบได้กับกระดูกที่พยุงร่างของภูเขานั้นไว้ให้คงทนถาวร จนนำมาสู่การสร้างตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับก้อนหินในสังคมจีน เพราะหินก็คือภาพที่สามารถใช้แทนความยิ่งใหญ่ ความคงทนถาวรเหมือนดังภูผาได้ แม้ว่าในตำนานของจีนเองจะมีเรื่องเล่า “ผู้เฒ่าโยย้ายภูเขา” (愚公移山) กล่าวคือ ชายชราผู้หนึ่ง อายุเกือบ 90 ปี ชาวบ้านมักเรียกคนผู้นี้ว่า “อี่ว์กง” (愚公) หรือ “ผู้เฒ่าโง่” หน้าบ้านของเขามีภูเขาใหญ่ 2 ลูก ขวางทางเข้าออก ทำให้การเดินทางไปยังที่ใดๆ ไม่สะดวก ตนเองคิดหารื้อถอนภายในครอบครัว โดยจะช่วยกันทำลายภูเขา เพื่อตัดถนนเชื่อมต่อไปยังเมืองอื่นๆ ซึ่งบุตรหลานก็ไม่ได้คัดค้านในแนวคิดดังกล่าว วันหนึ่งผู้ที่ชาวบ้านเรียก “จื่อสั่ว” (智叟) หรือ “ผู้เฒ่าฉลาด” เดินผ่านหน้าบ้านของผู้เฒ่าโง่ ทราบถึงความตั้งใจจะทำลายภูเขา จึงได้หัวเราะเยาะเย้ยในการกระทำของพวกเขา แต่ผู้เฒ่าโง่ก็ตอบกลับว่า “แม้ข้าตายไป ก็ยังมีลูกชายของข้า ลูกชายก็มีหลาน หลานก็ยังมียุติอีก ลูกหลานเหลนรับช่วงสืบต่อกันไปไม่จบสิ้น แต่ภูเขามิอาจสามารถเจริญออกสูงชันในทุกๆ ปีเป็นแน่ แล้วเหตุใดข้าจะย้ายภูเขาให้ราบไม่ได้” เทพแห่งสวรรค์ (帝) ทราบถึงความตั้งใจจริงของผู้เฒ่าโง่ จึงบัญชาให้ควา (夸) และเอ้อ (娥) เขียนทั้งสองลงมายังโลกมนุษย์ เพื่อย้ายภูเขาสองลูกทันที (唐敬果, 1933: 40-41)

เนื้อเรื่องเป็นไปเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับมนุษย์ที่ไม่ควรย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ แล้ววันหนึ่งฟ้าดินจะเห็นถึงความตั้งใจ ความมุ่งมั่น อุตสาหะ แต่ในความเป็นจริงก้อนหินที่ถูกย้ายออกจากภูเขา ก็ยังคงเป็นก้อนหินเหมือนเดิม

แน่นอนว่ารูปลักษณ์โดยรวมอาจแตกต่างจากตอนที่จับตัวกันเป็นรูปทรงภูเขา อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะของก้อนหินก็ไม่ได้แปรเปลี่ยนไป เพราะเมื่อกล่าวถึงหิน เรายังมีโน้ตถึงสิ่งของที่มีน้ำหนักและความคงทนอยู่เสมอ

ส่วนเรื่อง “จิงเว่ยถมทะเล” (精卫填海) ที่เล่าถึง บุตรีของเหียนตี้ (炎帝) นามว่าหนี่วหว่า (女娃) ได้เสียชีวิตที่ทะเลตะวันออก (东海) ร่างได้กลายเป็นนกจิงเว่ย ซึ่งมักคาบไม้และก้อนหินเพื่อมาถมทะเลตะวันออก (袁珂, 1985: 69) คือภาพสะท้อนถึงพลังของก้อนหิน ซึ่งนอกจากชาวจีนอื่นแล้ว ชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ก็มีความเชื่อในลักษณะดังกล่าวเช่นกัน (马昌仪、刘锡诚, 1995: 143-156) ย่อมชี้ชัดว่า ภายใต้อิทธิพลของการของมนุษย์ ก้อนหินเป็นสิ่งของที่มีพลังหรืออำนาจบางอย่างในตัวของมันเอง คงเหมือนกับเราเมื่อมองไปที่ภูเขาสูงชันก็จะรับรู้ได้ถึงความยิ่งใหญ่ของภูเขา และเมื่อปีนขึ้นสู่ยอดเขานั้นแล้ว มนุษย์ย่อมตระหนักถึงความยิ่งใหญ่มากขึ้นกว่าเดิม ประมาณตัวเสมือนเป็นภูเขาระบบจักรวาล

หินในตำนานและคติความเชื่อของชาวจีน

เรื่องเล่าเกี่ยวกับหินในวัฒนธรรมจีนมีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน บางส่วนเชื่อมโยงเข้ากับตำนานการสร้างโลก เรื่อยไปจนถึงจุดกำเนิดของวีรบุรุษในตำนานหรือนิยายเรื่องเล่าของชาวจีน รวมถึงการใช้ในเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและความศรัทธา บทความนี้ผู้วิจัยขอยกกรณีตัวอย่าง 3 ตำนาน/ประเด็น เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคติความเชื่อของหินกับตำนานเรื่องเล่าที่มีความเกี่ยวข้องกันดังต่อไปนี้

1. ตำนานว่าด้วยเจ้าแม่หนี่วหว่า (女媧) อุดรอยร้าวสวรรค์ เป็นเรื่องเล่าที่เชื่อว่ามีมาแต่สมัยยุคสมัยฮั่นตะวันตก (西汉) กล่าวกันว่า ช่วงยุคโบราณกาลได้เกิดภัยพิบัติครั้งใหญ่ เสาหินที่ใช้ค้ำฟ้ากับโลกมนุษย์ 4 ต้น วันหนึ่งเกิดหักล้มลงจนเกิดรอยร้าวของแผ่นฟ้า เป็นเหตุให้จักรวาลปรวนแปร กล่าวคือ แผ่นฟ้าไม่สามารถคลุมพื้นดินได้ทั้งหมด ขณะที่พื้นดินก็ไม่สามารถหล่อเลี้ยงสรรพชีวิตได้อย่างมั่นคง บางแห่งเกิดไฟป่าลุกลามเป็นบริเวณกว้าง บางที่ก็เกิดน้ำป่าไหลหลาก ภายใต้อิทธิพลของความวุ่นวายนี้ เจ้าแม่หนี่วหว่าได้หลอมหินห้าสี (五色石) เพื่อมาอุดรอยร้าวของฟ้า จนทำให้ทุกอย่างกลับสู่สภาวะปกติสุข (袁珂、周明, 1985: 12-13)

จากตำนานดังกล่าว สื่อถึงภัยธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของมนุษย์ในยุคแรกเริ่ม หนี่วหว่าคือพระแม่ผู้ยิ่งใหญ่สามารถสร้างความสงบสุขให้กับมวลมนุษยชาติอีกครั้ง โดยมีหินเป็นองค์ประกอบสำคัญ คงสืบเนื่องด้วยผู้คนยุคก่อนมีความเชื่อในเรื่องหินศักดิ์สิทธิ์ ขณะเดียวกันเรื่องดังกล่าวยังสามารถใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์อุกกาบาตตกลงบนพื้นโลก กล่าวคือ หินห้าสีของเจ้าแม่หนี่วหว่าบางส่วนได้ตกลงมายังโลกมนุษย์นั่นเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อพูดถึงการหลอมหินเป็นเรื่องหนึ่งสำคัญ นั่นก็ชี้ชัดว่าตำนานนี้คงเกิดขึ้นในยุคสมัยของสังคมที่รู้จักการใช้ไฟ และรู้จักการถลุงเหล็กแล้ว (杨利慧, 1997: 57-59) ทั้งนี้การอ้างถึงหนี่วหว่าเป็นผู้ที่อุดรอยร้าวของสวรรค์นั้นชวนให้เชื่อว่า เป็นตะกอนของชุดความคิดเรื่อง “สังคมที่สตรีเป็นใหญ่” ในอดีตได้ด้วย สะท้อนถึงบทบาทของสตรีที่ได้ช่วยเหลือและค้ำจุนโลกให้มั่นคง

เรื่องราวเกี่ยวกับหินห้าสีของเจ้าแม่หนี่วหว่ายังถูกหยิบยกมาเป็นชาติกำเนิดของจ๋าเป่าอี้ว (贾宝玉) ตัวละครเอกในวรรณกรรมเรื่องสี่กั๊กจี้ 《石头记》 แปลไทยว่า “บันทึกก้อนหิน” ก็เป็นชื่อเดิมของวรรณกรรมเรื่องหงโหลวเม้ง 《红楼梦》 หรือที่คนไทยรู้จักในชื่อความฝันในหอแดงนั่นเอง (刘世德, 1998: 164) กล่าวว่าการครั้งนั้น เจ้าแม่หนี่วหว่าได้หลอมหินจำนวน 36,501 ก้อน แต่ใช้เพียง 36,500 ก้อน เหลือ 1 ก้อนที่ยังไม่ถูกนำไปใช้ในการอุดรอยร้าวของฟ้า เนื่องจากเป็นหินศักดิ์สิทธิ์จึงสามารถแปลงกายเป็นเทวบุตร ในภายหลังได้ลงมาจุติในครอบครัวตระกูลจ๋า (贾) โดยผู้ประพันธ์ได้ปรุงแต่งให้เป็นชาติภูมิของจ๋าเป่าอี้ว (曹雪芹, 1975: 3-4) จะเห็นได้ว่าเนื้อหาการสร้างโลกของเจ้าแม่หนี่วหว่าเป็นที่แพร่หลาย เรื่องราวของหินพิเศษห้าสีเป็นสารที่นักเล่าเรื่องสามารถนำไปต่อยอดจินตนาการ

2. ตำนานว่าด้วยการกำเนิดของอู๋ (禹) และฉี (启) ซึ่งเป็นชุดความคิดที่บอกเล่าถึง บุคคลผู้วิเศษในตำนานของจีน โดยมีเรื่องเล่าว่า นางหนี่จื่อ (女志) บ้างก็เรียกว่าหนี่ซี (女嬉) ธิดาของชนเผ่าซินชื่อ (莘氏) วันหนึ่งผู้เป็นมารดาของอู๋ ได้กลืนหินวิเศษลงท้อง จากนั้นก็คลอดบุตรออกมาเป็นอู๋ ส่วนฉีเป็นบุตรของอู๋กับนางหนี่เจียว (女娇) ผู้เป็นธิดาของชนเผ่าถุซานชื่อ (涂山氏) ครั้นช่วงเวลาหนึ่ง อู๋ได้กลายเป็นหมี ทำให้หนี่เจียวเสียใจ โดยได้ตีจากและหลบไปพำนักที่เทือกเขาเห่าซาน (蒿山) ซึ่งนางเองก็ได้กลายร่างเป็นหิน เมื่ออู๋ทราบความแล้วก็เดินทางไปหานาง ร้องตะโกนอย่างคลุ้มคลั่งเพื่อหวังให้นางมอบบุตรของตนคือมา ซึ่งต่อมาก่อนหินก็แตกออกมาเป็นฉี (袁珂、周明, 1985: 243-244, 275-276)

เรื่องเล่าที่เกี่ยวกับการกำเนิดของอู๋และฉีในข้างต้น บ่งบอกถึงการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจีนครั้งใหญ่ กล่าวคือ จาก “สังคมที่สตรีเป็นใหญ่” สู่ “สังคมที่ชายเป็นใหญ่” ได้อย่างเด่นชัด ซึ่งก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะพิเศษของหิน ประหนึ่งว่าก้อนหินเป็นภาพแทนร่างของมารดาหรือหินมีพลังที่ก่อเกิดการตั้งภรรยาคู่ได้ “ก้อนหินถูกโยนเข้ากับการถือกำเนิดของสรรพชีวิต ซึ่งมุมมองในลักษณะดังกล่าวได้สืบทอดต่อกันมา” (马昌仪、刘锡诚, 1995: 39) ดังจะเห็นได้จากซึ่งหองคอง (孙悟空) ในวรรณกรรมไซอิ๋ว 《西游记》 ที่ถือกำเนิดจากก้อนหินวิเศษเช่นกัน (吴承恩, 1997: 1-3) ด้วยเพราะชาติกำเนิดของตัวหองคองที่เกิดจากหิน ทำให้เกิดการตีความในแง่มุมต่างๆ อาทิ “ความมุ่งมั่น ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เพราะการเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎกนั้นแสนยากลำบาก หากจิตไม่มีความหนักแน่นพอ ย่อมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายอย่างแน่นอน” (陈富元, 2013: 199; 邓福舜, 2001: 50-51) ล้วนเป็นการให้ค่าตามคุณสมบัติของหิน ดังปรากฏอยู่ในสำนวนจีนมากมาย เช่น “จิตใจตั้งก้อนหิน ลำไส้ตั้งขอนไม้” (石心木肠) สื่อถึงความเด็ดเดี่ยว เข้มแข็งไม่อ่อนไหวตามสภาวะการณ์หรืออารมณ์ “ก้อนหินย่อยสลายน้ำทะเลเหือดแห้ง” (石烂海枯) เปรียบเปรยถึงเวลาที่ยาวนานหรือความเป็นนิรันดร์ ล้วนเป็นมุมมองที่ชาวจีนใช้ประกอบการพิจารณาก้อนหินในฐานะวัสดุที่คงทนยาวนาน โดยใช้เปรียบเทียบกับความตั้งมั่นเด็ดเดี่ยว มุมานะอย่างไม่ย่อท้อ

3. ก้อนหินถูกใช้ในฐานะสัญลักษณ์หรือเป็นรูปเคารพของ “เส้า” (社) ซึ่งก็คือเทพแห่งพื้นดิน บ้างก็เรียกเทพ “เจ้าที่” นั้นเอง (应劭、王利器, 2015: 354) เป็นต้นว่าในเอกสารไหวนานจื่อ 《淮南子》 เขียนบอกถึง “ธรรมเนียมของชาวอิน (殷人) จะใช้ก้อนหินแทนรูปเคารพของเส้า” (陈广忠、陈青远、付芮, 2014: 219) ซึ่งคิดดังกล่าวยังสืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน เพราะรูปเคารพของเทพ “เจ้าที่” ในไต้หวัน ฮองกง มาเก๊า ยังพบเห็นการใช้หินเป็นตัวแทน “โดยมากมักเลือกก้อนหินที่มีรูปทรงหรือรูปทรงแท่ง เพื่อสะดวกต่อการใช้พื้นที่และการเซ่นสรวง” (何星亮, 1992: 326)

เอกสารลุนเหิง 《论衡》 เขียนเล่าว่า “อู๋ (禹) เหน็ดเหนื่อยเพื่อปวงชน ตายแล้วได้รับการบูชาในฐานะเส้า” (王充、萧登福, 2000: 2234) การบูชาอู๋ในฐานะเส้าหรือเทพแห่งพื้นดินนั้น นักวิชาการเชื่อว่า เป็นเรื่องที่มีมาก่อนการสร้างตำนานที่เกี่ยวกับกำเนิดของอู๋เสียอีก หรือจะกล่าวอีกนัยคือเรื่องเล่าที่ว่าอู๋เกิดจากหินสืบเนื่องมาจากผู้คนให้ความเคารพอู๋ในฐานะเทพแห่งพื้นดินนั่นเอง (吕思勉、童书业, 1982: 152-153) ทว่าอู๋เป็นเทพแห่งพื้นดินในเขตป่าเขาและลำธาร (夏楠, 2015: 8-9)

คติจีนโบราณเชื่อว่า “เส้า” มีหลายระดับ กล่าวคือ เส้าที่กษัตริย์ตั้งสำหรับตระกูลต่างๆ เรียกว่า “เส้าใหญ่” เส้าที่กษัตริย์ตั้งสำหรับราชสำนักเรียกว่า “เส้ากษัตริย์” ส่วนเส้าที่เจ้าเมืองตั้งสำหรับตนเองเรียกว่า “เส้าพญา” และเส้าที่ขุนนางหรือพวกชั้นชนต่ำกว่าตั้งขึ้นเรียกว่า “เส้าหมู่บ้าน” (यरररर จิระนศร, 2554: 137) เราไม่อาจทราบแน่ชัดได้ว่าอู๋ได้รับการยกย่องในฐานะเทพ “เจ้าที่” หรือที่ในอดีตเรียกว่า “เส้า” นั้น ใครเป็นผู้ออกความเห็นหรือใครเป็นผู้กำหนดทราบแต่เพียงว่า อู๋คือผีที่ทำหน้าที่ดูแลป่าเขาและลำธารเสียเท่านั้น ฐานะเทพ “เจ้าที่” ของอู๋ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการแบ่งเขตหรือขนาดของการปกครองที่เรียกว่า บ้าน ชุมชน ตำบลหรือเมืองแต่อย่างใด

ชุดความเชื่อที่ว่าด้วยอ๊วคือเทพ “เจ้าที่” หรือ “เส้อ” นั้นคงเกิดขึ้นจากคุณูปการของอ๊วที่สามารถแก้ปัญหาน้ำท่วมจนผู้คนยกย่องให้เป็นผู้ยิ่งใหญ่แห่งชนเผ่า ผสมกับเรื่องอ๊วแปลงกายเป็นหมียักษ์หุบทำลายภูเขาเพื่อเปิดทางน้ำ กับการนำวิถีและคติการบูชาเส้อในยุคโบราณมาเป็นองค์ประกอบในการเล่าเรื่องหรือผูกตำนาน นำเชื่อว่ากรอบความคิดนี้เกิดขึ้นช่วง “สังคมที่ชายเป็นใหญ่” แต่ยังคงไว้ซึ่งตะกอนความเชื่อว่าด้วยหินศักดิ์สิทธิ์ เพราะถ้าเป็นมารดาของอ๊วก็สิ้นหินทั่วไปคงไม่สามารถให้กำเนิดอ๊ว

สรุปในเบื้องต้นได้ว่า ตำนานและคติความเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งมีความสัมพันธ์กันมักจะเชื่อมโยงกันไปมาถึงกัน คติความเชื่อเรื่องหนึ่งจะได้รับการบอกเล่าหรือเติมแต่งเป็นเรื่องราวได้อีกหลายสำนวน และตำนานเรื่องหนึ่งยังสามารถเป็นต้นเค้าให้กับตำนานของอีกเรื่องได้ด้วย ทั้งหมดขึ้นอยู่กับจินตนาการหรือการหยิบยกใช้เป็นประเด็นของการบอกเล่า โดยมีมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยเป็นผู้กำหนด รวมถึงการให้คำและสืบสาน

อนึ่ง คติความเชื่อว่าด้วยหินศักดิ์สิทธิ์ของชาวจีนอาจเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการปรุงแต่งในลักษณะเทวดานานที่เชื่อมโยงกับบุคคลในอุดมคติ เพราะการนับถือธรรมชาติ (animatism) และบูชาธรรมชาติ (natural worship) เป็นพัฒนาการความเชื่อของมนุษย์ในยุคแรกๆ (เดียน คำดี, 2556: 24-25) อย่างไรก็ดี ตำนานที่กล่าวถึงพลังอำนาจของธรรมชาติจะมากหรือน้อยจะดีหรือชั่วต่างล้วนเกิดจากความเกรงกลัวของมนุษย์ทั้งสิ้น กล่าวคือเป็นการให้ค่ากับสิ่งนั้นๆ ตามที่ตนเองเข้าใจ กรณีความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อก่อนหินในสังคมไต้หวันเกิดขึ้นในหลายลักษณะ ซึ่งปรากฏในเรื่องเล่ามากมาย ตัวอย่างเช่น (高贤治、冯作民, 1981: 323-234, 328-329, 459-460)

1. ในพื้นที่หยวนหลิน (员林) บูชาก่อนหินในฐานะ “สือฝัวกง” (石佛公) แปลเป็นไทยว่า “เทพศิลาพุทธ” เรื่องเล่าว่ามีเด็กชายคนหนึ่งจมน้ำเสียชีวิตในคลองส่งน้ำปาเป่า (八堡圳) ผู้คนมักเห็นวิญญาณปรากฏตัวอยู่บ่อยๆ จึงนำก้อนหินมาวางไว้ตรงใกล้ลำคลองแห่งนั้น เพื่อหวังสะกดวิญญาณไม่ให้หลอกหลอนผู้คน ทว่าในตอนกลางคืนหินก้อนนี้มีแสงพวยพุ่งออกมาผู้คนจึงรวมกันสร้างศาลเจ้าขึ้น ณ ที่ตรงนั้น เพราะเชื่อเรื่องพลังอำนาจของความลึกลับ

2. ความเป็นมาของศาลเจ้าเทพหิน (石头公庙) ในหนานโถว (南投) มีเรื่องเล่าว่า เด็กน้อยคนหนึ่งเก็บหินรูปทรงประหลาดขึ้นมาจากบ่อน้ำ เขาเกิดนึกสนุกจึงทำเพิงเล็กๆ คล้ายว่าเป็นศาลเจ้า และกราบไหว้บูชา จากนั้นเด็กก็มีอาการสันเหมือนถูกเจ้าเข้า ผู้คนต่างเชื่อว่าเกิดจากอิทธิฤทธิ์แห่งหินศักดิ์สิทธิ์ จึงได้สร้างศาลเจ้าขึ้น

3. ศาลเทพเจ้าหิน (石圣宫) ในเขตตงซาน (冬山) ของเมืองอีหลาน (宜兰) กล่าวถึงชาวนาคนหนึ่งพบเห็นหินก้อนใหญ่ก้อนหนึ่ง จึงกลิ้งหินดังกล่าวลงไปในบ่อน้ำ ผ่านไปไม่กี่วัน ก้อนหินดังกล่าวก็กลับมาตั้งอยู่ตรงที่เดิม ซึ่งเขาเองก็กลิ้งหินลงไปในบ่อน้ำอีกครั้ง แต่เหตุการณ์อันแปลกประหลาดนี้ก็เกิดขึ้นซ้ำๆ อยู่หลายหน เมื่อผู้คนรู้ข่าวก็เดินทางมากราบไหว้ขอพร

ตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับการนับถือก้อนหินในสังคมไต้หวันข้างต้นเพียงพอให้เชื่อว่า การบูชาก่อนหินมีทั้งเกิดจากอำนาจลึกลับของก้อนหิน หรือเป็นเพราะวิญญาณเข้าสิงในหิน “ก้อนหินเปรียบได้กับรูปเคารพ อันเป็นที่สิงสถิตของดวงวิญญาณ” (谢贵文, 2009: 68) แต่ไม่ได้หมายความว่าก้อนหินรูปทรงแปลกประหลาดหรือก้อนหินที่มีขนาดใหญ่โตทั้งหมดจะต้องมีตำนานเรื่องเล่าที่ก่อเกิดความเชื่อและความศรัทธา ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับความเข้าใจและการยอมรับของผู้คนในระแวกนั้น และถ้าหากความเชื่อดังกล่าวทรงพลังมากพอที่จะแพร่กระจายไปยังที่อื่นๆ ความศรัทธาที่มีต่อหินของชาวจีนในไต้หวันโดยทั่วคือ การขอพรให้บุตรที่เกิดมาสุขภาพแข็งแรง กะโหลกศีรษะแข็งแรงเหมือนหิน แต่ด้วยเพราะเชื่อต่อๆ กันว่า “เทพก้อนหินไม่ใช่เทพชั้นสูงจึงไม่ได้สร้างที่ใหญ่โต” (林进源, 1988: 129)

ปรากฏการณ์ความเชื่อเกี่ยวกับหินที่อยู่คู่สังคมจีนมาช้านาน สะท้อนอยู่ในตำนานเรื่องเล่าที่มีหลากหลายสำนวนต่างย่อมเหมือนกันบ้าง คล้ายกันบ้าง หรือแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง อย่างไรก็ดี เมื่อได้พิจารณาเนื้อหาสาระของตำนานต่างๆ

ก็ย่อมเห็นชัดการสวมทับของหลายชุดคติความเชื่อที่เข้ามาปะทะสังสรรค์ โดยทั้งหมดจะเป็นไปตามความรู้ความเข้าใจของผู้เล่าเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์และกรอบการวิจัย

นำประเด็นทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ประวัติศาสตร์และสังคม มาดำเนินการวิเคราะห์ตำนานเรื่องเล่าของสื่อเก่าในหนังสือรวบรวมตำนานพื้นบ้านไท่ซาน 《泰山民间故事大观》 ของสำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม文化艺术出版社

“สื่อเก่า” ในวัฒนธรรมจีน : ตำนานและคติความเชื่อ

หนังสือรวบรวมตำนานพื้นบ้านไท่ซาน เรียบเรียงขึ้นในปี ค.ศ. 1983 และตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1984 โดยมีนักวิชาการด้านคติชนวิทยา 3 ท่าน คือเถาหยิง (陶阳) สือจีหมิน (徐纪民) และอู๋หมียน (吴绵) ได้ลงภาคสนามเก็บข้อมูลยาวนานกว่า 3 ปี (陶阳, 1999: 13) เนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับเทพนิยาย นิทานเรื่องเล่า คติความเชื่อต่างๆ โดยมีฉากของพื้นที่ไท่ซานเป็นตัวกำหนด ซึ่งข้อจำกัดของข้อมูลชุดนี้คือ เป็นเรื่องเล่ามุขปาฐะที่แพร่กระจายในเขตพื้นที่ของมณฑลซานตง (山东) เท่านั้น

นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่า “พื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับ ‘สื่อเก่า’ เกิดขึ้นและฝังรากลึกอยู่ทางตอนใต้ของจีน ก่อนจะแพร่กระจายไปยังพื้นที่ทางตอนเหนือ” (马昌仪、刘锡诚, 1995: 54) โดยเฉพาะพื้นที่ของมณฑลซานตง ดังจะเห็นได้จากรัฐบาลมณฑลซานตงได้อนุมัติความเชื่อเกี่ยวกับ “สื่อเก่า” ขึ้นอยู่ในทำเนียบมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ตั้งแต่ปี 2006 ซึ่งกำหนดให้พื้นที่ของเมืองไท่อัน (泰安) เป็นพื้นที่สำคัญของชุดความเชื่อนี้ (山东省人民政府, 2006: 12) ย่อมบ่งชี้ถึงความรู้รวมทางประเพณีและการแสดงออกที่เป็นมุขปาฐะที่เข้มข้นเกี่ยวกับความเชื่อชุดนี้

จากการสำรวจของนักคติชนวิทยาพบว่า มีตำนานพื้นบ้านที่เล่าเกี่ยวกับ “สื่อเก่า” มากถึง 5 สำนวนด้วยกัน แม้ว่าตำนานพื้นบ้านชุดนี้มีอาจสะท้อนเรื่องราวความเป็นมาสืบเนื่องกับ “สื่อเก่า” ได้ทั้งหมด แต่ก็ยังเป็นชุดความรู้ที่มีคุณค่าในตัวของมันเอง ที่ยังทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราว หน้าที่และความหมายเกี่ยวกับชุดความเชื่อว่าด้วย “สื่อเก่า” ในสังคมจีน

อนึ่ง ประเด็นที่กล่าวถึง “สื่อเก่า” ในหนังสือรวบรวมตำนานพื้นบ้านไท่ซานมีอยู่ด้วยกัน 5 สำนวน แต่สำนวนที่ 1 และ 2 คล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยจึงยกตัวอย่างเพียงสำนวนเดียว ดังนั้นบทความนี้จึงทำการศึกษาเพียง 4 สำนวน พร้อมกับทำการศึกษาในเชิงคติความเชื่อหรือวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนที่ส่งผลต่อตำนานดังกล่าว

- ตำนานพื้นบ้านสำนวนที่ 1 [หม่าจงซู (马宗奎) เป็นผู้บอกเล่า, อู๋หมียน (吴绵) เป็นผู้บันทึก]

ณ เทือกเขาไท่ซาน ชายผู้หนึ่งแซ่สื่อ (石) นามว่าก้านต้ง (敢当) พักอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านเฉียวโกว (桥沟) ได้เทือกเขาฉูไหล (徂徕) ประกอบอาชีพหมอดูที่เมืองไท่อัน (泰安) มีนิสัยกล้าหาญ ชอบผจญความยุติธรรม เป็นที่ลือเลื่องทั่วทั้งอาณาบริเวณเทือกเขาไท่ซาน คนที่ถูกรังแกบางคนถึงกลับมาขอความช่วยเหลือจากเขา

บุตรสาวของครอบครัวหนึ่งที่อาศัยอยู่ในตำบลเวินโข่ว (汶口) ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเมืองไท่อันไปราว 50-60 กิโลเมตรกล่าวว่า หลังพระอาทิตย์ตกดินของทุกวัน จะมีลมจากทางตะวันออกเฉียงใต้โกรกเข้าห้องนาง เมื่อนานวันเข้า นางจึงล้มป่วย ร่างกายซูบผอม ไม่มีเรี่ยวแรง เชิญหมอหลายคนมารักษาก็ไม่มียาที่หาย

คนในบ้านลงความเห็นกันว่า “อาการป่วยเข้าขั้นรุนแรง”

นางตอบกลับว่า “รักษาอาการป่วยของคุณจะใช้วิธีกินยาทั้งหมดอย่างเดียวคงจะไม่ได้ ด้วยเพราะคุณถูกปีศาจเฝ้าหลอกหลอน”

สองตายายได้ปรึกษากันว่าจะไปขอความช่วยเหลือจากสื่อก่านตัง จากนั้นก็เตรียมข้าวของทุกอย่างเสร็จสรรพแล้วขี่ลาไปยังเทือกเขาไท่ซาน

สื่อก่านตังมีความจริงใจและเต็มใจที่จะช่วยเหลือ เมื่อเดินทางถึงบ้านของสองตายาย สื่อก่านตังได้บอกว่า “ให้หาเด็กน้อยจำนวน 24 คน เป็นเพศชาย 12 คน และเพศหญิง 12 คน โดยให้เด็กผู้ชายทุกคนถือกลอง ส่วนเด็กผู้หญิงทุกคนให้ถือฆ้อง พร้อมกับต้องเตรียมน้ำมันหนึ่งถ้วย กระทะหนึ่งใบ แก้วหนึ่งตัว และส่งนำสำลิม่าป๋นเป็นไส้เทียนเส้นใหญ่ๆ เมื่อเตรียมของครบ ข้าสามารถจับตัวปีศาจร้ายได้อย่างแน่นอน”

หลังจากได้กินข้าวต้มสุรา สื่อก่านตังก็นำไส้เทียนไปจุ่มลงในน้ำมันที่เตรียมไว้ในถ้วยให้ชุ่มแล้วจุดไฟ แต่ใช้กระทะที่เตรียมมาครอบลงที่ตะเกียง เพื่อไม่ให้แสงสว่างจ้าจนเกินไปเมื่อมองจากภายนอก โดยมีตัวเองเป็นผู้เฝ้าตะเกียงถ้วยนี้อย่างใกล้ชิด

กระทั่งตอนค่ำ ได้ยินเสียงลมของปีศาจพัดโหมมาจากทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อลมเย็นมาถึง สื่อก่านตังใช้ขาเปิดฝากระทะ แสงไฟจากถ้วยน้ำมันตะเกียงลุกสว่างทั่วทั้งห้อง เด็กชาย-หญิงต่างติดกลองและฆ้องจนเกิดเสียงดังสนั่น ทำให้ปีศาจตกใจกลัว หลบหนีไปทางทิศใต้ ถึงมณฑลฝูเจี้ยน (福建) หรือฮกเกี้ยน เป็นเหตุให้เกษตรกรที่อาศัยในมณฑลฮกเกี้ยนถูกปีศาจรบกวน ผู้คนจึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากสื่อก่านตัง เพราะรู้ว่าเขามีฝีมือในการปราบปีศาจ เมื่อปีศาจตนนั้นรู้ก็หนีไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ สตรีผู้หนึ่งจึงโดนปีศาจรังควานทำให้ล้มป่วยลง ครอบครัวของนางก็เดินทางไปขอความช่วยเหลือจากสื่อก่านตัง เมื่อนั้นสื่อก่านตังจึงเอ่ยขึ้นว่า “ข้าปราบปีศาจครั้งใด มันก็หนีไปที่อื่นๆ อยู่เรื่อยๆ พื้นแผ่นดินนี้ช่างกว้างใหญ่นัก ข้าเดินทางตามไปทุกที่คงไม่ไหว ประจวบกับหินของเทือกเขาไท่ซานก็มากโข เมื่อเช่นนั้นแล้ว ข้าเสนอให้นำชื่อเทือกเขาไท่ซาน ซึ่งเป็นถินกำเนิดของเรา แกะสลักลงบนก้อนศิลาพร้อมกับชื่อของเรา ความว่า ‘ไท่ซานสื่อก่านตัง’ (泰山石敢当) ครั้งบ้านใดมีปีศาจมาก่อวุ่นวายรังควาน ให้บ้านนั้นนำก้อนหินที่จารึกตัวอักษรดังกล่าวมาวางไว้ตรงกำแพงบ้านเพื่อขับไล่ปีศาจ”

เมื่อความเชื่อดังกล่าวแพร่กระจายออกไป ผู้คนที่เกรงกลัวอำนาจไผ่ดำของปีศาจก็จะสลักหรือจารึกตัวอักษร “ไท่ซานสื่อก่านตัง” ลงบนก้อนหินหรือก้อนอิฐ ด้วยเหตุนี้เอง ปัจจุบันจึงพบเห็นอักษรดังกล่าวบนกำแพงบ้านที่กำลังสร้างใหม่ เพราะเชื่อว่าจะสามารถขับไล่สิ่งชั่วร้ายได้ (陶阳、徐纪民、吴绵, 1984: 199-200)

วัฒนธรรมความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสำนวนที่ 1

ตำนานพื้นบ้านสำนวนที่ 1 ผู้เล่าได้ให้ความหมายของ “สื่อก่านตัง” ในฐานะมนุษย์ผู้มีความกล้าหาญ มีจิตใจเมตตาพร้อมช่วยเหลือผู้ที่กำลังตกทุกข์จากการถูกภูติผีปีศาจรังควาน โดยเขาถืออาชีพเป็นหมอดู

การทำนายทายทักอยู่คู่สังคมจีนมาช้านาน ดังที่ทราบกันดีว่าคัมภีร์อี้จิง 《易经》เป็นเอกสารที่ว่าด้วยศาสตร์แห่งการทำนายทายทักที่น่าเชื่อว่ามีมาแต่ครั้งสมัยราชวงศ์โจวตะวันออก (东周) หรือเมื่อราว 2,700 ปีก่อน ตามความเชื่อของลัทธิเต๋าได้พยายามชี้ให้เห็นว่า “ผู้ที่เข้าใจคัมภีร์อี้จิงอย่างแจ่มแจ้งต่างก็ล้วนเป็นเซียนเทพหรือผู้วิเศษทั้งสิ้น” (卿希泰、詹石窗, 1999: 585) ดังมีตำนานหนึ่งเล่าว่า

หลี่จี้ซาน (李季山) รักษาอาการป่วยอยู่นานก็ไม่หาย จึงตั้งใจเดินทางไปขอพรต่อองค์เทพเจ้าไท่ซานทานอาหารเจจัดจิตให้สะอาด จดธูปบูชาทุกเช้าค่ำ ทันใดนั้นมีเทพเจ้าองค์หนึ่งได้ปรากฏกายถามขึ้นว่า “เจ้าเป็นใคร เพราะเหตุใดจึงต้องร้องทุกข์ต่อแดนนรก ทั้งนี้สวรรค์ได้ส่งข้ามาถามความจริงจากเจ้าเพื่อให้รู้แจ้งที่แท้ที่ไป” หลี่จี้ซานตอบว่า “ข้าพยานามว่าหลี่จี้ซาน ชาวเมืองผิงอีวี่ (平舆) ล้มป่วยมา 3 ปี

ไม่ทราบว่าคุณเองกระทำผิดในข้อประการใด จึงได้เดินทางมายัง ณ ภูเขาศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ เพื่อตัดสินชะตากรรมของตน” เทพเจ้าพูดตอบว่า “เราเป็นเซียน นามว่าจิ้งจี้จวิน (张巨君) เราเป็นผู้แตกฉานในคัมภีร์อี้จิง สามารถรู้แจ้งถึงทุกขยาของชะตากรรม” (李昉, 1995: 213-214)

นอกจากนี้เนื้อหาในวรรณกรรมไซอิ๋ว 《西游记》 ตอนที่ 9 ก็ได้เขียนเล่าถึงชะตากรรมของพญามังกรแห่งลำน้ำจิง (泾河龙王) ที่ไปโต้พนันกับหยวนโส่วเฉิง (袁守诚) หมอดูเวทดาเรื่องเวลาและปริมาณของฝนที่จะตกในเมืองฉางอัน (长安) จนนำไปสู่การถูกเว่ยเจิง (魏征) ขุนนางในองค์จักรพรรดิถังไท่จง (唐太宗) ถอดจิตไปสังหาร อันเกิดจากความทะนงตนของพญามังกร (吴承恩, 1997: 105-116)

การล่วงรู้ลิขิตฟ้า ชะตากรรมคน รวมถึงการให้คำแนะนำต่างๆ ของหมอดู เป็นภาพหนึ่งที่สะท้อนถึงผู้ประกอบอาชีพดังกล่าวต้องมีคุณธรรมมากพอ อย่างเช่น สื่อกานตังมีนีสัยกล้าหาญ ชอบผดุงความยุติธรรม หรือหยวนโส่วเฉิงที่บอกเรื่องการจับปลาให้กับชาวประมง ก็เพราะชาวประมงเป็นผู้ที่มีพื้นฐานแห่งความดี มีความกตัญญูรู้คุณคนนั่นเอง อาจจะกล่าวอีกอย่างคือ หมอดูคือเป็นอาชีพที่ต้องช่วยเหลือผู้มีความทุกข์ยากอย่างมีวิจารณญาณ “โดยทุกอย่างเป็นไปตามความเชื่อเรื่อง ‘ชะตาชีวิต’ (命) บุญกรรมวาสนา อันเป็นรากฐานของระบบคิดในหมู่ชาวจีน” (王景琳、徐甸, 1992: 812-813)

หนังสือหลี่เฉิง 《里乘》 ได้เขียนบอกเล่าว่าคัมภีร์อี้จิงใช้ปรามได้ (许奉恩, 2000: 71-72) คล้ายว่าอี้จิงเป็นหนึ่งในหนังสือที่แฝงไว้ซึ่งอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ ขณะเดียวกันก็ยอมชี้ว่าผู้รอบในคัมภีร์นี้ไม่ใช่บุคคลธรรมดาทั่วไป หมายถึงเป็นผู้รู้กฎแห่งธรรมชาติ หลักเกณฑ์ของสรรพสิ่ง ที่แม้แต่สำนักขงจื๊อก็ให้ความสำคัญกับคัมภีร์ดังกล่าว เพราะเป็นหนึ่งในคัมภีร์พื้นฐานของแนวคิดนี้ (杨天才, 2016: 5-6) อย่างไรก็ตามก็ยังต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับพื้นฐานทางจิตใจใฝ่ดีของมนุษย์ผู้นั้นให้มาก เพราะ “ผีจะไม่กล้าเข้าใกล้ผู้ที่ประกอบกรรมดี ผู้มีความกตัญญู เพราะบุญกุศลจะป้องกันสิ่งชั่วร้าย เทวดาจะให้ความคุ้มครอง” (冯艺超, 1997: 101)

การขับไล่สิ่งชั่วร้ายที่ปรากฏในสำนวนแรกคือการทำให้เกิดเสียงดังและความสว่าง ซึ่งเป็นวิธีการคล้ายกับการขับไล่ปีศาจเหียน (年) ในตำนานความเป็นมาของเทศกาลตรุษจีน โดยชาวจีนได้ส่งทอดชุดความคิดที่ว่า “เสียงดัง” “ความสว่าง” ช่วยไล่สิ่งอัปมงคล สิ่งชั่วร้ายของอำนาจฝ่ายต่ำ หากพิจารณาถึงความสว่างจากเปลวไฟ คนโบราณเชื่อว่า ไฟคือแสงสว่างที่นำพาความโชติช่วง สามารถใช้ขับไล่ผีร้ายหรือปีศาจ ดังจะเห็นได้จากการลุยไฟในหลายพิธีกรรมความเชื่อของชาวจีน ที่ใช้ไฟเป็นตัวกลางในการชำระสิ่งชั่วร้าย สิ่งไม่เป็นมงคล ทั้งนี้เป็นเพราะไฟมีอำนาจเผาทำลายล้างสูง และหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองได้อีกนัยหนึ่ง จึงเกิดชุดความเชื่อที่ว่าภูติผีเณรกลัวไฟหรือเปลวไฟ ในบันทึกเรื่องเล่า “ฉินจี้ว์ปั๋วสั่วผี” (秦巨伯斗鬼) เนื้อความตอนหนึ่งกล่าวถึง “เมื่อฉินจี้ว์ปั๋วจับผีที่สิงอยู่ในตุ๊กตาไม้ เขาได้ใช้ไฟมาลนตรงส่วนท้องและแผ่นหลังจนไหม้ ผีตัวนั้นรู้สึกปวดแสบ ปวดร้อนและได้หลบหนีในตอนยามค่ำ” (马银琴、周广荣, 2016: 205-206) จึงเกิดความเชื่อที่ว่าไฟมีอำนาจ และผีเณรกลัวแสงสว่างจากไฟด้วยประการฉะนี้ (冯艺超, 1997: 115-116)

สำนวนที่คล้ายคลึงกันได้ระบุชัดว่า “มีการจุดประทัด และตีฆ้องตีกลองทำให้ปีศาจตกใจกลัว” (陶阳、徐纪民、吴绵, 1984: 202) สื่อถึงการขับไล่สิ่งอัปมงคลเช่นกัน เพราะคติจีนเชื่ออย่างยิ่งว่า “ผีกลัวเสียงดัง” “ผีไม่ชอบเสียงดัง” ทำให้ผู้คนในอดีตใช้ประทัดหรือเครื่องดนตรีที่ก่อให้เกิดเสียงดัง จำพวกกลอง ฆ้อง ฉาบ เพื่อทำลายบรรยากาศที่เงียบสงัด กล่าวคือ ตามจินตนาการของผู้คนที่สืบทอดกับโลกแห่งวิญญาณล้วนเชื่อว่า “เหล่าภูติผีไม่คุ้นชินกับเสียงดัง เพราะเสียงดังแบบต่อเนื่องจะรบกวนโสตการรับรู้ของพวกมัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ภูติผีปีศาจไม่ชอบ” (殷伟、程建强, 2014: 169) นอกจากนี้แล้ว ในช่วงเวลากลางคืนเหล่าภูติผีปีศาจมักมีฤทธิ์เดชมาก ด้วยเพราะพลังหยิน (阴气) สูงกว่าพลังหยาง (阳气) จึงออกมาหลอกลอนผู้คนในช่วงพระอาทิตย์ตกดินไปแล้วนั่นเอง กลางคืนจึงเป็นช่วงหากินของพวกมัน (吴康, 2001: 367-368)

หากคิดย้อนไปในความเป็นมงคลของเครื่องดนตรีจะพบว่า “เครื่องดนตรีหลายชนิดใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ เสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรีจึงมีพลังภาพที่จับได้สัมผัสได้ด้วย เป็นต้นว่า ในวันที่ 8 ของเดือนสิบสองตามปฏิทินจันทรคติจีน ชาวจีนจะตีกลองเพื่อประกอบพิธีขับไล่โรคร้ายที่เกิดจากผีร้าย อันเป็นธรรมเนียมที่มีมาตั้งแต่ราชวงศ์โจวตะวันออก” (乔继堂、朱瑞平, 1998: 492-493) ดังนั้นเสียงกลองหรือเครื่องดนตรีบางอย่างสื่อถึงความเป็นมงคลได้ด้วย และต้องไม่ลืมว่าอาวุธประจำกายหรือเครื่องมงคลของเทพเจ้าจีนบางองค์ก็คือเครื่องดนตรี ตัวอย่างเช่น “เทพอัสนี (雷神) ในตำราลุนเหิง 《论衡》 ระบุว่า มีกลองหลายอันที่รายล้อมอยู่รอบกายท่าน” (王充、萧登福, 2000: 658) ซึ่งเทพอัสนีคือเทพผู้ผดุงความยุติธรรมองค์ในตำนานความเชื่อของชาวจีน ดังจะเห็นได้ว่าคนทำซัวหมักถูกฟ้าผ่าตาย (สุรสิทธิ์ อมรวิชชศักดิ์, 2546: 22) ขณะเดียวกัน “เทพเจ้าองค์นี้ก็ยังทำหน้าที่แทนสวรรค์ในการปราบผีร้ายปีศาจอีกด้วย” (方冠臻, 2017: 88)

ประเด็นเรื่องชื่อและถิ่นกำเนิดของเขาถูกนำมาใช้ในเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับการขับไล่ปีศาจ สิ่งชั่วร้ายหรืออัปมงคล ทว่าต้องเขียนหรือสลักอยู่บนก้อนหินหรืออิฐนั้น เป็นการสื่อถึงความมั่นคง หนักแน่นประดุจเทือกเขาไท่ซาน ดังสำนวน “เหวินหฺรูไท่ซาน” (穩如泰山) ซึ่งบ่งบอกถึงความยิ่งใหญ่แห่งเทือกเขาไท่ซาน

ไท่ซานในฐานะเทือกเขาคัดลึทธิของชาวจีน ซึ่งผู้ปกครองหลายยุคหลายสมัยให้ความสำคัญมาอย่างยาวนาน ยังจะเห็นได้จากจักรพรรดิจีนหลายพระองค์ทรงดำเนินมาประกอบพิธีเช่นสรวงฟ้าดิน หรือในภาษาจีนกลางเรียกพิธีดังกล่าวว่า “เฟิงชั่น” (封禅) ณ เทือกเขาแห่งนี้

พิธีเฟิงชั่นเป็นที่ประจักษ์ชัดในสมัยของจักรพรรดิฉินซีฮ่องเต้ (秦始皇) หรือเมื่อราว 2,240 ปีก่อน เรื่อยมาจนถึงจักรพรรดิเฉียนหลง (乾隆) สมัยราชวงศ์ชิง (刘慧, 2011: 58-64) แต่การผูกโยงไท่ซานเข้ากับความเชื่อที่ว่าด้วยโลกหลังความตายเกิดขึ้นในช่วงสมัยราชวงศ์ฮั่น กล่าวคือ บริเวณเทือกเขาไท่ซานเป็นดินแดนที่ใช้ควบคุมดวงวิญญาณตามความเชื่อของชาวจีน ซึ่งภูติผีปีศาจย่อมมีความยำเกรง ทั้งนี้ชาวจีนเองได้บูชาไท่ซานในชื่อไท่ซานผู้เจิน (泰山府君) บ้างก็เรียกตงเยว่ต้าตี้ (东岳大帝) โดยมีหน้าที่กำหนดชะตากรรมของวิญญาณทุกดวงบนโลกหล้า (龚韵衡, 2006: 45-47) แสดงถึงอำนาจของเทพเจ้าไท่ซาน เป็นเหตุผลสำคัญที่ให้อำนาจหรืออักษรที่จารึกคำว่าไท่ซานสามารถจัดผีร้ายได้ สำหรับหลัจี้ซานที่เดินทางไปบูชาเขาไท่ซานก็เพราะต้องการบารมีของท่านช่วยชี้แนะในชะตากรรมของตน จากประโยคคำพูดของหลัจี้ซานความว่า “ภูเขาคัดลึทธิแห่งนี้ (ไท่ซาน-ผู้วิจัย) เพื่อตัดสินชะตากรรมของตน ยังสะท้อนการกำกับชะตากรรมของมนุษย์ได้ด้วย” (刘晨, 2021: 129) ยิ่งทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับไท่ซานดูลังมากขึ้น ทวีอำนาจให้กับเทพเจ้าไท่ซานมากขึ้น

หากพิจารณาถึงการใช้ก้อนหินมาเป็นวัตถุมงคลที่ใช้ขับไล่ภูติผีปีศาจพบว่า ผู้คนในสมัยราชวงศ์ฮั่นก็มีกรอบความคิดที่ว่าและถูกใช้ในมติดังกล่าวนานแล้ว “มิได้ระบุชัดว่าต้องเป็นหินจากเขาไท่ซาน เพียงแต่ต้องใช้หินสีก้อนวางอยู่รอบบ้านทั้ง 4 ทิศ” (刘慧, 2011: 237) นั่นหมายความว่า หินจากไท่ซานอาจไม่ได้ตอบโจทย์ผู้คนที่อาศัยอยู่ดินแดนที่ห่างไกลจากเทือกเขาแห่งนี้ แต่เพียงเชื่อว่าหินมีพลังอำนาจมากกว่า “อิงกับคติความเชื่อเกี่ยวกับก้อนหินสามารถรับแรงปะทะจากพลังงานไม่ดี ปรับฮวงจุ้ยให้กับผู้อยู่อาศัยในบริเวณนั้นๆ ได้” (王文径、王燕凤, 2006: 155) ซึ่งการผูกโยงเข้ากับไท่ซานย่อมน่าจะเชื่อว่าเป็นการเสริมพลังเกี่ยวกับการสยบปีศาจมารร้าย ไม่ให้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน

จากหลักฐานเท่าที่มีอยู่พบว่า รัชศกชิงลี่ (庆历) ปีที่ 4 (ค.ศ. 1044) สมัยจักรพรรดิซ่งเหรินจง (宋仁宗) ชาวบ้านแถบเมืองฝูเถียน (莆田) ของมณฑลฮกเกี้ยนเชื่อว่า ศิลาจารึกที่ปรากฏตัวอักษรคำว่า “สื่อก่านตัง” (石敢当) สามารถป้องกันวิญญาณชั่วร้ายและสิ่งไม่ดีต่างๆ ขุนนางบูชางจะเกิดประโยชน์ ประชาชนกราบไหว้จะเกิดความสุข นอกจากนี่ยังพบ “แผ่นจารึกป้ายอักษร ‘สื่อก่านตัง’ ที่หมู่บ้านเจียงเปียน (江边) อำเภอเกาหู (高湖) เมืองฝูโจว (福州) มณฑลฮกเกี้ยน ซึ่งระบุชัดว่าทำขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่งช่วงปีรัชศกเซาซิง (绍兴)” (马昌仪、刘锡诚, 1995: 47) หรือในราวปี ค.ศ. 1131-1162

ความศรัทธาที่มีต่อจารึกอักษรสี่ก้านตั้งแพร่หลายในหลายมณฑลของจีน อาทิ ซานตง เจียงซู เจ้อเจียง เจียงซี ฮกเกี้ยน กวางตุ้ง (李緒民, 2010: 62) “แต่ยังพบแผ่นป้ายจารึกคำว่า ‘ไท่ซานสี่ก้านตั้ง’ (泰山石敢当) ที่ระบุปีสร้างในสมัยจักรพรรดิเต้ากวง (道光) ปีที่ 7 (ค.ศ. 1827) ซึ่งแผ่นป้ายนี้ได้รวมเอาคำว่า ‘ไท่ซาน’ กับ ‘สี่ก้านตั้ง’ มาเชื่อมต่อกันอย่างชัดเจน ทั้งยังมีการแกะสลักรูปหน้าสิงโตคาบดาบไว้ด้านบนของตัวอักษรอีกด้วย” (王文径、王燕凤, 2006: 154) ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ยืนยันถึงความเชื่อเรื่องการขับไล่สิ่งชั่วร้าย ภูติผีวิญญาณ เพราะถือว่า “สิงโตเป็นสัตว์มงคลที่ช่วยเพิ่มพลังอำนาจให้สูงขึ้น” (陈桂兰, 2006: 33)

การเดิมคำว่า “ไท่ซาน” ไว้ส่วนหน้าของคำว่า “สี่ก้านตั้ง” เกิดขึ้นเมื่อใดยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนนัก แต่นักวิชาการส่วนใหญ่ล้วนอธิบายไปในทิศทางเดียวกันว่า สืบเนื่องจากไท่ซานเป็นเทือกเขาศักดิ์สิทธิ์ “เป็นที่เชื่อมต่อระหว่างสวรรค์และนรก จึงมีพลังอำนาจที่สามารถสะกดวิญญาณ” (余健, 2000: 129) คำดังกล่าวจึงใช้ในเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับคติความเชื่ออย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การเชื่อม “ไท่ซาน” กับ “สี่ก้านตั้ง” นั้นก็คงมีมาแต่สมัยต้นราชวงศ์ชิงแล้ว เพราะตำนานพื้นบ้าน 2 ส่วนหนึ่งที่เล่าขานสืบต่อกันมาได้พูดไว้ว่า

1. สมัยจักรพรรดิคังซี (康熙) จวนของแม่ทัพไปอินต้าหลี่เหนียน (拜音达礼年) อยู่ตรงข้ามกับเจดีย์ซึ่งไม่เป็นมงคลต่อผู้พักอาศัย ครั้งได้เดินทางผ่านเจียงซี (江西) ได้ขอคำปรึกษากับนักพรตเต๋าที่อาศัยอยู่ในเทือกเขาหลงหู (龙虎山) จึงเขียนอักษร “ไท่ซานสี่ก้านตั้ง” (泰山石敢当) มอบให้ทั้งนี้อักษรลงท้ายระบุนาม “ฉุนหย่งจื่อ” (纯阳子) เมื่อกลับถึงจวนก็นำแผ่นกระดาษติดไว้ตรงก่อนหินหน้าบ้าน เพื่อกำจัดพลังงานของแรงปะทะ

2. สมัยจักรพรรดิคังซี อำเภอสวีเหวิน (徐闻) ของกวางตุ้ง (广东) มีเรื่องประหลาดเกิดขึ้นบ่อยๆ กล่าวคือนายอำเภอหลายคน que เดินทางมารับตำแหน่งได้ไม่นานต่างก็เสียชีวิตอย่างกะทันหันต่อมานายอำเภอแซ่หวง (黄) ตัดสินใจให้ซินแสฮวงจู่ที่ตนไว้วางใจเดินทางมาด้วย จากการตรวจดูพื้นที่โดยรอบของซินแสฮวงจู่ เขาพบว่าเงาของเจดีย์องค์หนึ่งได้ทับลงบนจวนของนายอำเภอ เป็นเหตุให้การกดทับของพลังงาน ซึ่งส่งผลต่อผู้พักอาศัยในจวนที่ผ่านมานายอำเภอหลายคนเสียชีวิตก็เพราะรับแรงปะทะนี้ไม่ได้ จึงแนะนำให้นำศิลามาสลักอักษร “ไท่ซานสี่ก้านตั้ง” (泰山石敢当) ตั้งวางตรงที่หน้าจวน มุ่งหวังใช้อำนาจแห่งพลังแห่งเทือกเขาไท่ซานมาลงแรงปะทะของเจดีย์ (林国平, 2005: 79)

อาจทำให้เชื่อว่า ความเชื่อของ “สี่ก้านตั้ง” ที่ผูกโยงกับเทือกเขาไท่ซาน จนกลายมาเป็นอักษรจารึกว่า “ไท่ซานสี่ก้านตั้ง” อาจแพร่หลายในยุคที่ความเชื่อดังกล่าวได้แพร่กระจายไปยังที่ต่างๆ ซึ่งหนึ่งในพื้นที่ดังกล่าวก็คือเมืองไท่อันของมณฑลซานตง (马昌仪、刘锡诚, 1995: 50-51) อย่างไรก็ตาม การประสานแนวคิดเกี่ยวกับ “ไท่ซาน” กับ “สี่ก้านตั้ง” ไว้ด้วยกันย่อมมิใช่แนวคิดแรกของคติความเชื่อที่ว่าด้วย “สี่ก้านตั้ง” กล่าวคือ “ผู้คนที่ทำป้ายจารึกอักษร ‘สี่ก้านตั้ง’ ก่อนแล้วค่อยเพิ่มอักษร ‘ไท่ซาน’ ลงไป” (叶涛, 2007: 9) ซึ่งคำว่า “ไท่ซาน” เป็นอักษรมงคลอันเกี่ยวเนื่องด้วยเทือกเขาศักดิ์สิทธิ์ เป็นไปได้ว่าเกิดขึ้นในยุคราชวงศ์หมิง (吕继祥, 1989: 44)

-ตำนานพื้นบ้านสำนวนที่ 2 [เกาเจี้ยนซิน (高建新) เป็นผู้บอกเล่า, หลี่ป๋วเทา (李伯涛) เป็นผู้บันทึก]

อดีตกาล มีโรงเรียนแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่บนถนนแดงอว้น (登云) ในเมืองไท่อัน (泰安) ซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ตีนเขาไท่ซาน นักเรียนคนหนึ่งชื่อว่าไท่ซาน (泰山) อีกคนชื่อว่าสี่ก้านตั้ง (石敢当) เขาทั้งสองมีความสนิทสนมกันอย่างยิ่ง กล่าวคือนั่งเรียนด้วยกัน นอนเตียงเดียวกัน กินข้าวหม้อเดียวกัน เป็นมิตรแท้ที่ต่างฝ่ายต่างให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่เคยโกรธเคืองหรือทะเลาะเบาะแว้งกันแม้แต่ครั้งเดียว

ต่อมาเขาทั้งคู่ได้เดินทางเข้าสอบรับราชการที่กรุงปักกิ่ง (北京) เนื่องจากไท่ชานมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่าสามารถใช้เวลาทั้งหมดให้กับการทบทวนความรู้ จึงสอบได้ตำแหน่งจื๋วเหริน (举人) ทว่าฐานะทางครอบครัวของสือก่านตั้งที่ยากจน จึงไม่มีเวลามากพอที่อ่านหนังสือ ทำให้ไม่สามารถผ่านการสอบใดๆ เลย สือก่านตั้งรู้สึกผิดหวังและเดินทางกลับบ้านช่วยบิดาตัดฟืนเพื่อดำรงชีพต่อไป แม้ว่าบิดาและมารดาเสียชีวิตลง เขาเองก็ไม่มีกะจิตกะใจที่จะศึกษาความรู้เพิ่มเติมหรือมีความคิดที่จะไปสอบเข้ารับราชการอีกต่อไป โดยดำรงชีพอยู่อย่างเรียบง่าย

กระทั่งมีอยู่ปีหนึ่ง ขณะที่สือก่านตั้งกำลังขอทาน เขาได้พบเจอกับไท่ชาน ผู้เป็นสหายมิตรรักของเขา ไท่ชานได้เลี้ยงรับรองเป็นอย่างดี พร้อมบอกกับสือก่านตั้งว่า “ตัวเราได้ตามหาท่านอยู่นาน เพราะเหตุใดจึงไม่มาหาเรา จึงต้องทนทุกข์ยากอย่างนี้”

สือก่านตั้งตอบขอบคุณในน้ำใจว่า “ตัวเราทราบข่าวว่าท่านพี่ได้รับตำแหน่งงานที่ดี ก็ไม่อยากจะสร้างปัญหาให้กวนใจ เหตุทั้งหมดก็เพราะตัวของน้องเองที่ไร้ซึ่งความสามารถ”

ขณะที่คนทั้งสองกำลังดื่มสุรารำลึกถึงความหลังอย่างเพลิดเพลิน ไท่ชานได้ชักชวนให้สือก่านตั้งอยู่ที่जनของเขา โดยจะจัดเตรียมห้องที่ที่เหมาะสม เพื่ออาศัยอยู่อย่างเพลิดเพลินใจ แต่สือก่านตั้งเป็นคนที่มีความเกรงใจสูง ใจจริงไม่ได้อยากมารบกวนเพื่อนนานนัก แต่ถ้าหากหลบหน้าไปอย่างไม่บอกกล่าวก็จะเกรงว่าไท่ชานเองจะเข้าใจผิด จึงได้ขอพักอาศัยที่ห้องหนังสือ ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายตามวิถีของตน

หนึ่งปีผ่านไป ชีวิตเป็นไปอย่างสงบสุข เนื่องด้วยไท่ชานต้องไปทำงานต่างแดนราวครึ่งปีก็ยังไม่ได้กลับมายังजनที่พัก จึงคิดว่า “เป็นไปได้อย่างไรที่เพื่อนหลบหน้าเรา เพราะไม่รู้จะขับไล่เราออกจากที่พักด้วยวิธีใด หรือเพราะเพื่อนดูแลเรากันแน่” ทำให้สือก่านตั้งกินไม่ได้นอนไม่หลับ สมองวนเวียนอยู่กับเรื่องดังกล่าว แต่ภายในใจลึกๆ คิดว่า ถ้าจะไปก็กลัวมิตรภาพที่ต้องพังลง เพราะทำให้ไท่ชานเข้าใจผิด จนนำไปสู่การคิดสั้นฆ่าตัวตาย สือก่านตั้งจึงหยิบพู่กันเขียนอักษรความว่า “อันตัวเรารู้สึกซาบซึ้งใจที่ท่านมีให้เสมอมา ซึ่งตัวเราจะไม่ลืมบุญคุณ แต่ด้วยตัวเราช่างโง่เขลาไร้ความสามารถยิ่งนัก ในมโนสำนึกมิอยากเป็นตัวถ่วงความเจริญของท่าน จึงเรียนมาเพื่อขอลาจากกันในชาติภพนี้”

หลังจากที่ไท่ชานกลับมาจากงานราชการ เขาถึงทราบข่าวว่าสือก่านตั้งได้เสียชีวิตไปแล้ว จึงได้แต่โทษตัวเองที่ต้องจากเพื่อนไปนาน จิตใจเต็มไปด้วยความทุกข์เศร้าโศก ยิ่งเมื่อได้อ่านจดหมายลาตายที่สือก่านตั้งเขียนไว้ ทำให้กินไม่ได้นอนไม่หลับอยู่หลายวัน กระทั่งตัดสินใจผูกคอตายได้ต้นไม้ เพื่อแสดงถึงความจริงใจที่มีต่อเพื่อนรัก

เนื่องจากคนทั้งสองเสมือนเป็นผู้ที่มีจิตผูกพันกัน กล่าวคือตอนมีชีวิตอยู่ก็รักใคร่กัน ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน และเมื่อตอนตายก็ฝังในที่เดียวกัน ผู้คนจึงนำชื่อของพวกเขามาเขียนลงแผ่นป้ายว่า “ไท่ชานสือก่านตั้ง” ซึ่งภายหลังคำว่า “ไท่ชานสือก่านตั้ง” เสมือนเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีในหมู่คณะที่ใช้ปลุกกระดมมวลชนเพื่อต่อสู้กับผู้ที่มารุกราน ด้วยเหตุนี้เองมักจะเห็นอักษรจีน 5 ตัวนี้อยู่ตามกำแพงบ้านหรือตามหัวมุมถนน (陶阳、徐纪民、吴绵, 1984: 203-204)

วัฒนธรรมทางความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสำนวนที่ 2

ตำนานในสำนวนที่ 2 ผู้คนเรื่องให้ไท่ชานกับสือก่านตั้งเป็นมิตรแท้ที่จริงใจต่อกัน โดยมีกรอบแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องการรักใคร่ปรองดอง ไม่ทอดทิ้งกันในยามทุกข์ยาก เป็นคู่หูที่เห็นใจกันและกัน ซึ่งโครงเรื่องคล้ายคลึงตำนานเรื่องเล่าของเทพเจ้าเหอเหอ (和合二仙) ฉบับแพร่หลายยุคปลายราชวงศ์หมิงถึงต้นราชวงศ์ชิง ที่กล่าวถึงนักบวชสมัยราชวงศ์ถัง 2 ท่านคือหานซาน (寒山) และสือเต๋อ (拾得) ซึ่งทั้งคู่เป็นมิตรสหายที่อาทรเกื้อกูลกัน กล่าวคือ สือเต๋อไม่รังเกียจความมีนิสัยแปลกประหลาด ชอบตะโกนเสียงดังของหานซาน ในขณะที่หานซานก็รู้สึกเห็นใจหัวอกชะตากรรมของผู้ที่ถูกบิดามารดาทอดทิ้งอย่างสือเต๋อ (马书田, 1992: 27-28) สมัยจักรพรรดิยงเจิ้ง (雍正皇帝) สถาปนาหานซานและสือเต๋อเป็น

เทพเจ้าเหอเหอ อันเป็นตัวแทนแห่งการรักใคร่ปรองดองที่ชาวบ้านนิยมบูชา หวังให้สามภรรยาประทับประครองชีวิตคู่ให้มั่นคง และยืนยาว ต่อมารูปเคารพในลักษณะนักบวชเฒ่าถูกแทนที่ด้วยรูปเคารพที่เป็นเด็กน้อย (周树佳, 2009: 148-149)

ปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับ “สื่อกานตัง” มักไม่ค่อยนิยมทำเป็นรูปเคารพ ด้วยเพราะพื้นที่ใช้สอยที่จำกัด ผนวกกับ ป้ายศิลาจารึกอักษร “สื่อกานตัง” หรือ “ไท่ซานสื่อกานตัง” ต้องวางไว้ด้านนอกอาคาร ปัจจัยเรื่องขนาดและความคงทนก็ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง เพราะรูปเคารพนานไปอาจจะผุพังหรือสึกกร่อนได้ง่ายหากวัสดุที่ใช้ทำรูปเคารพไม่ใช่หิน ส่วนหินเอง ถ้าทำก้อนใหญ่ไปก็กินพื้นที่ใช้สอยส่วนรวม อาจส่งผลถึงการจราจร ผู้วิจัยคิดว่าในตอนท้ายเรื่องที่ทำป้ายหินแกะสลัก ชื่อบุคคลทั้งสองนั้นมีความเกี่ยวพันกับความเชื่อเรื่องความตาย กล่าวคือ ป้ายหลุมฝังศพของชาวจีนใช้แผ่นศิลาจารึกชื่อของ ผู้ตาย นี่คือวัฒนธรรมความเชื่ออย่างหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในตำนานเรื่องเล่าดังกล่าว

หากพิจารณาถึงอักษรคำว่า “ไท่ซานสื่อกานตัง” เราจะพบว่า “ไท่ซาน” มาก่อน “สื่อกานตัง” ทั้งๆ ที่สื่อกานตัง เสียชีวิตก่อน แล้วทำไมไม่จารึกว่า “สื่อกานตังไท่ซาน” ในประเด็นนี้นักวิชาการบางท่านเสนอว่า “เมื่อความเชื่อเกี่ยวกับ สื่อกานตังได้เข้ามาปะทะกับความเชื่อเดิมที่แพร่หลายในเขตพื้นที่ไท่ซาน โดยความเชื่อทั้งสองมีหน้าที่ที่ถูกผูกโยงเข้ากับการ ขับไล่ผีร้าย ป้องกันสิ่งอัปมงคลหรือการสะกดดวงวิญญาณคล้ายๆ กัน เมื่อผู้คนระแวงนั้นเปิดใจยอมรับ จึงผนวกรวม ความเชื่อทั้งสองเข้าไว้ด้วยกัน” (逯慧、张荣良, 2011: 10) แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อเดิมมีความศักดิ์สิทธิ์ที่มากกว่าหรือ สูงกว่า จึงทำป้ายจารึกคำว่า “ไท่ซาน” อยู่บนคำว่า “สื่อกานตัง” คงเป็นการประนีประนอมทางความเชื่อ ขณะเดียวกันก็ สื่อถึงการกดทับของอีกกลุ่มวัฒนธรรมความเชื่อได้ด้วย

ประเด็นการปลุกระดมมวลชนเพื่อต่อสู้กับฝ่ายรุกราน อาจถ่ายทอดเกินจริงตามหน้าที่ของความเชื่อที่เกี่ยวข้อง กับสื่อกานตัง “เพราะไม่เห็นถึงปัญหาว่าด้วยการปลุกระดมพลในตำบล ซึ่งตัวของไท่ซานและสื่อกานตังเองต่างก็ไม่ใช่นักรบ หรือผู้กล้าที่เป็นแกนนำในการขับไล่หรือต่อสู้เพื่อประชาชน มีเพียงตอนท้ายที่ระบุถึงความจริงใจ ความสมานฉันท์ และการเกื้อกูลกันระหว่างบุคคลทั้งสอง” (丁肇琴, 2015: 97) เป้าประสงค์ที่แท้จริงของเนื้อความส่วนนี้เป็นอย่างไร เรายังคงต้องศึกษาค้นหาต่อไป แต่เมื่อพิจารณาพร้อมกับเนื้อความในตอนท้ายที่ว่า “มักจะเห็นอักษรจีน 5 ตัวนี้อยู่ตาม กำแพงบ้านหรือตามหัวมุมถนน” จึงคล้ายกับว่า “ไท่ซานสื่อกานตัง” เป็นคำขวัญเพื่อปลุกใจ แต่ผู้วิจัยกลับคิดว่า นั้นไม่สอดคล้องกับหลักความเชื่อที่เกี่ยวกับสื่อกานตังในสังคมจีน ย่อมไม่ใช่สิ่งที่ผู้คนในสังคมจีนส่วนใหญ่เข้าใจถึงหน้าที่หรือ หลักความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสื่อกานตัง

-ตำนานพื้นบ้านสำนวนที่ 3 [จางเจียนซิน (张建新) เป็นผู้บอกเล่า, ลีวจีหมิน (徐纪民) เป็นผู้บันทึก]

สมัยราชวงศ์ถัง จักรพรรดิถังไท่จง (唐太宗) เสด็จพระราชดำเนินไปประกอบพิธีฝังซัน (封禅) พระองค์ทรงขี่ม้า มาถึงยัง ณ ทิวเขาม่ากั๊บลี (回马岭) ซึ่งมีความสูงชัน จนม้าไม่สามารถเดินต่อเพื่อขึ้นสู่ยอดเขาไท่ซานได้ จึงทรงขี่ม้าอ้อมไป ทางอื่น ก่อนที่พระองค์จะหันหัวม้ากลับทรงตรัสขึ้นว่า “เราออกเดินทางจากเมืองฉางอัน (长安) ถ้าภูเขาขวางหน้า เราก็ให้ ขุดเพื่อเปิดทาง เมื่อผ่านลำห้วย เราก็สั่งให้สร้างสะพานเพื่อข้ามน้ำ ไม่มีอะไรที่กั้นขวางเราได้ จะมีก็เพียงก้อนหินแห่งเทือกเขา ไท่ซานที่ปิดกั้นทางเดินของเรา” แล้วทรงเปล่งเสียงขึ้นว่า “สื่อกานตัง” (石敢当) (陶阳、徐纪民、吴绵, 1984: 205)

วัฒนธรรมความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสำนวนที่ 3

ถังไท่จงถือเป็นหนึ่งในมหาราชคนหนึ่งของประวัติศาสตร์จีน จักรพรรดิองค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์ถัง ครองราชย์ช่วง ปี ค.ศ. 626-649 หลังจากเสวยราชสมบัติได้ 5 ปี พระองค์ฝึกฝอยากไปประกอบพิธีฝังซัน แต่ด้วยมีขุนนางคัดค้าน เพราะบ้านเมืองตอนนั้นยังไม่สงบสุขร่มเย็น เห็นควรให้พระราชารัฐอิมท้อง กำลังพลเข้มแข็ง ประเทศมั่นคง อันจะเป็น การดีต่อพระเกียรติคุณของพระองค์มากกว่าการสิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมากเพื่อบอกกล่าวฟ้าดินถึงความยิ่งใหญ่ในฐานะ

15

ถามขึ้นว่า “ท่านรู้ได้อย่างไร” เหมินเจิงตอบกลับว่า “ท่านดูน้ำเสียงและคำพูดเรลสิ แตกต่างจากนางผู้นั้น ซึ่งผิคนนี้ได้แอบลักขโมยลูกของคนมาด้วย” ทันทที่ที่พูดจบ ผิสาวได้ยีนก็ตกใจกลัว รีบเดินแล้วหายตัวไปในพริบตา (李昉, 1995: 2746)

นี่เป็นตัวอย่างที่ทำให้เชื่อว่า ผิไม่ชอบมนุษย์ที่ก้าวล่วงความเป็นส่วนตัว หรือรู้ทันความคิดหรือการกระทำของตน เพราะทำให้ไม่สามารถหลอกหลอนผู้คนได้ถนัด ด้วยเหตุนี้เองเหล่าปิตาจึงเกรงกลัวสื่อก่านตังที่มองเห็นผิ รู้จักความชั่ว การมุ่งประสงค์ร้ายของผิเป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาความเชื่อเกี่ยวกับ “สื่อก่านตัง” ในช่วงสมัยราชวงศ์หมิงมีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ 1. ป้องกันภูติผีปิศาจ ซึ่งแพร่หลายในตอนใต้ของจีน อาทิ ฮกเกี้ยน เจ้อเจียง 2. ช่วยคุ้มครองให้หายป่วยจากโรคภัย ซึ่งแพร่หลายในเขตมณฑลซานตง (袁爱国、周谦, 2019: 272) น่าชวนเชื่อว่า ผู้เล่าเรื่องนี้ได้นำความเชื่อที่แพร่หลายทางตอนใต้มาเป็นแก่นสาระของการเล่าเรื่อง เนื่องจากทางตอนใต้ของจีนเป็นแหล่งความศรัทธาสื่อก่านตังที่เข้มข้นมากกว่าทางตอนเหนือของจีนอย่างมณฑลซานตง ทั้งนี้กรอบแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องการป้องกันภูติผีปิศาจของสื่อก่านตังยังมีความโดดเด่นอย่างมาก ซึ่งปัจจุบันความเชื่อนี้ยังคงเป็นที่แพร่หลายและรับรู้ของผู้คนมากกว่าการรักษาโรคภัย

อย่างไรก็ดี “ผู้คนในอดีตต่างล้วนมีความเชื่อที่ว่าผิร้ายเป็นต้นตอหรือส่งผลโดยตรงต่อการป่วยไข้ของคนและสัตว์เลี้ยงมนุษย์มีความเกรงกลัวอำนาจฝ่ายต่ำของพวกมัน” (赵容俊、白裕相, 2013: 342) แม้ว่าบริบทของตำนานนี้ไม่ได้กล่าวอะไรมากเกี่ยวกับผิร้ายที่นำมาซึ่งโรคภัย แต่แผ่นอิฐที่บรรจุกรรมคาถาอันเป็นตัวแทนของสื่อก่านตังมีความศักดิ์สิทธิ์ในแง่ปกป้องคุ้มครองมิให้ผิร้ายเข้าบ้าน การนำหินมาวางรอบบ้านเป็นความเชื่อที่มีมายาวนานเช่นกัน จึงเป็นไปได้ว่า คติความเชื่อเกี่ยวกับสื่อก่านตังส่วนหนึ่งสืบทอดแนวคิดมาจากหินศักดิ์สิทธิ์ในวัฒนธรรมจีน

สรุป

ปัจจุบันการนับถือสื่อก่านตังรวมถึงคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องนั้นเกิดขึ้นเมื่อใดยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัด (郭蓉, 2016: 89-91) แต่อย่างช้าก็มีมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งหรืออาจย้อนถึงขึ้นไปในสมัยราชวงศ์ถังก็เป็นได้ (广东、广西、湖南、河南辞源修订组, 商务印书馆编辑部, 2010: 2444) “ชาวบ้านจึงมักสร้างขึ้นเพื่อป้องกันพลังอำนาจฝ่ายต่ำ โดยมากบ้านเรือนที่อยู่ตรงทางสามแพร่ง ซึ่งถือเป็นจุดอัปมงคล อันส่งผลต่อผู้อยู่อาศัย หรือประตูบ้านตรงกับสะพานมักจะทำป้าย ‘สื่อก่านตัง’ เพื่อลดแรงปะทะจากพลังงานด้านลบ” (崔灏, 2012: 448) ซึ่งความเชื่อนี้เป็นหลักการหนึ่งของศาสตร์ฮวงจุ้ย เป็นการแก้เคล็ดเพื่อปิดเป่าหรือป้องกันสิ่งไม่ดีที่พุ่งตรงเข้าอาคารที่พักอาศัย

ในสังคมจีนยังพบป้ายที่มีอักษรคำว่า “นาหมัวเอมิถัฟัว” (南无阿弥陀佛) อันเป็นนามของพระอมิตาภะพุทธเจ้า โดยชาวจีนเชื่อว่าพระองค์ประทับอยู่ ณ แดนสุขาวดี ซึ่งเป็นดินแดนแห่งความสุขอันเป็นนิรันดร์ ซึ่งการที่ชาวจีนติดป้ายอักษรดังกล่าวไว้ตรงหัวหนองคลองบึงหรือริมทางก็เพราะบนโลกใบนี้ยังมีวิญญาณสัมภเวสีที่รอคอยการปลดปล่อย การได้เห็นพระนามพระองค์ส่วนหนึ่งเพราะต้องการให้เหล่าดวงวิญญาณได้ระลึกถึงการเดินทางเพื่อไปสู่แดนสุขาวดีในเวลาอันใกล้ อีกนัยก็คือการสะกดผิร้ายไม่ให้รบกวนความเป็นอยู่ของผู้คน ซึ่งแฝงด้วยความเชื่อที่ความคล้ายคลึงกับป้ายอักษร “ไท่ซานสื่อก่านตัง” ทั้งหมดนี้อาจสื่อถึงความต้องการของผู้คนที่ว่าด้วยเรื่อง “การขับไล่ผิร้าย นำมาซึ่งความปลอดภัย อันเป็นหลักการดำรงชีพของมนุษย์” (李绪民, 2010: 63) ที่เชื่อมโยงเข้ากับความปลอดภัยทางสังคมได้ด้วย (尹浩英, 2007: 197)

เมื่อความเชื่อของสื่อก่านตังได้ประสานรวมกับความเชื่อเกี่ยวกับไท่ซานส่งผลให้ก้อนหินที่จารึกคำว่า “ไท่ซานสื่อก่านตัง” มีพลานุภาพมากขึ้น และยังช่วยให้การแพร่กระจายทางความเชื่อได้ขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้นด้วย “เพราะแรงศรัทธาที่มีต่อเทือกเขาไท่ซานและเทพเจ้าไท่ซานเป็นที่รับรู้ของผู้คนมาอย่างยาวนาน” (蒋铁生, 2006: 4) การผนวกรวมความเชื่อ

ทั้งสองเข้าไว้ด้วยกันมีความสำคัญอีกอย่างคือ การปรุงแต่งให้ “สื่อกานตัง” และ “ไท่ซาน” เป็นคนร่วมสมัยเดียวกัน คนทั้งสองรู้จักสนิทสนมกัน โดยการดำเนินชีวิตเหมือนกับคนทั่วไป หรืออาจเป็นบุคคลที่มีนามว่า “สื่อกานตัง” ส่วนคำว่า “ไท่ซาน” เป็นการระบุถึงถิ่นกำเนิดของเขา แต่ทั้งนี้ “การผสมผสานจะเกิดขึ้นเมื่อความเชื่อเรื่องสื่อกานตังเข้าสู่พื้นที่ของ เมืองไท่ฮานในมณฑลซานตงแล้ว” (张广智、高有鹏, 2015: 201) จึงนับได้ว่าเป็นส่วนขยายของกรอบแนวคิดหรือ คติความเชื่อที่มีต่อเทือกเขาไท่ซานหรือเทพเจ้าไท่ซานในสังคมจีน

การสร้างตำนานสื่อกานตังในฐานะวีรบุรุษถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เรื่องเล่าดูสมจริง เพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทว่าตำนานบางเรื่องก็แพร่หลายเฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น เรื่องเล่าที่ปรากฏอยู่ในหนังสือรวบรวมตำนานพื้นบ้านไท่ซานก็ เช่นกัน (吕继祥, 1989: 43) อย่างไรก็ตาม นับว่าการปรุงแต่งให้สื่อกานตังเป็นมนุษย์ยังคงถูกใช้ในการตีความและให้ค่าใน ยุคต่อมา รูปเคารพไท่ซานสื่อกานตังไม่ได้เก่าแก่นัก แต่สร้างขึ้นตามตำนานเรื่องเล่าในเขตพื้นที่นั้นๆ เป็นสำคัญ “โดยมากจะมีรูปลักษณะเป็นชายวัยฉกรรจ์ ในมือถือกระบี่เป็นอาวุธ เพื่อใช้ปราบปีศาจ หรืออาจจะมีขวานเหน็บตรงที่เอว เพื่อให้รู้ว่าเขา ประกอบอาชีพตัดฟัน” (刘春红、元乐生, 2020: 84-85)

หากเปรียบเทียบความนิยม การทำป้ายศิลาจารึกด้วยอักษรคำว่า “ไท่ซานสื่อกานตัง” ยังเป็นที่แพร่หลายมากกว่า ลักษณะของรูปเคารพ ซึ่งชาวจีนในสังคมไทยก็ได้รับอิทธิพลความเชื่อดังกล่าวมาด้วยเช่นกัน เราจึงมักเห็นแผ่นหินที่ปักอยู่ ตรงทางสามแพร่ง ทางตัน พื้นที่ใกล้กับสุสานหรือทางน้ำผ่าน ซึ่งบ้านเรือนในบริเวณดังกล่าวได้ตระหนักถึงพลังงานลึกลับหรือ สิ่งอัปมงคลที่ส่งผลต่อผู้พักอาศัย การสร้างแผ่นป้ายที่จารึกด้วยอักษรจีนจึงน่าเชื่อว่านิยมทำกันมาช้านาน ส่วนการสร้าง รูปเคารพนั้นเกิดขึ้นในยุคหลังจากที่ตำนานเรื่องเล่าแบบวีรบุรุษได้ถูกถ่ายทอดจนเกิดแรงศรัทธา

เอกสารอ้างอิง

- เดียน คำดี. (2556). บทบาทของศรัทธาและปัญญาในการบรรลุธรรม. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 35(4), 17-46.
- ยรรยง จิระนคร. (2554). จีน กับสังคม วัฒนธรรม หลากหลายชาติพันธุ์. ล็อกอินดีไซน์เวิร์ค.
- สุรสิทธิ์ อมรวิชช์กิตต์. (2546). *เทพมงคลของจีน*. เต้าปรียกต์.
- 曹雪芹. (1975). *戚蓼生序本石头记*. 人民文学出版社.
- 陈富元. (2013). 孙悟空‘石生’的文化探源. *青海社会科学*, (2), 196-199.
- 陈广忠、陈青远、付芮. (2014). *淮南子译注*. 上海三联书店.
- 陈桂兰. (2006). *台湾民宅的辟邪物：以台南县家宅的门楣为例*. 兰台出版社.
- 崔灏. (2012). *通俗编*. 东方出版社.
- 邓福舜. (2001). 孙悟空形象与石崇拜. *大庆高等专科学校学报*, (1), 48-52.
- 丁肇琴. (2015). *五岳民间传说之研究*. 国家出版社.
- 刘慧. (2011). *泰山信仰与中国社会*. 上海人民出版社.
- 冯艺超. (1997). 鬼禁忌初探. *中华学苑*, (50), 95-123.
- 方冠臻. (2017). *雷与雷神神话研究*. 国立政治大学中国文学系研究所硕士学位论文.
- 高贤治、冯作民. (1981). *台湾旧惯习俗信仰*. 众文图书公司.
- 龚韵衡. (2006). *两汉灵冥世界观探究*. 文津出版社.
- 广东、广西、湖南、河南辞源修订组, 商务印书馆编辑部. (2010). *辞源* [修订本]. 商务印书馆.
- 郭蓉. (2016). 泰山石敢当习俗流变研究. *四川职业技术学院学报*, (3), 89-91.
- 黄历鸿. (1998). *泰山封禅*. 山东友谊出版社.
- 蒋铁生. (2006). 泰山石敢当习俗的流变及时代意蕴. *泰山学院学报*, (2), 1-5.
- 李昉. (1995). *太平广记*. 中华书局.
- 李绪民. (2010). ‘泰山石敢当：山石信仰’刍议. *黑龙江史志*, (22), 62-63.
- 林国平. (2005). *闽台民间信仰源流*. 福建人民出版社.
- 林进源. (1988). *中国神明百科宝典*. 进源书局.
- 逮慧、张荣良. (2011). 泰山石敢当传说解读. *泰山学院学报*, (2), 9-13.
- 吕继祥. (1989). 石敢当初探. *民俗研究*, (2), 39-44.
- 吕思勉、童书业. (1982). *古史辨：第7册下*. 上海古籍出版社.
- 马昌仪、刘锡诚. (1995). *石与石神*. 学苑出版社.
- 马昌仪. (2000). *中国灵魂信仰*. 上海文艺出版社.
- 马书田. (1992). *全像中国三百神*. 江西美术出版社.
- 乔继堂、朱瑞平. (1998). *中国岁时节令辞典*. 中国社会科学出版社.
- 何星亮. (1992). 土地神及其崇拜. *社会科学战线*, (4), 323-331.
- 胡吉省. (2007). *死亡意识与神话*. 中国社会科学出版社.
- 刘晨. (2021). ‘泰山府君’信仰源流辨考. *世界宗教文化*, (6), 127-133.

- 刘春红、亓乐生. (2020). 灵石为形, 敢当为像: 泰山石敢当文化探索. *雕塑*, (3), 84-85.
- 刘慧. (2011). *泰山信仰与中国社会*. 上海人民出版社.
- 刘世德. (1998). *中国古代小说百科全书* [修订本]. 中国大百科全书出版社.
- 马银琴、周广荣. (2016). *搜神记*. 中华书局.
- 卿希泰、詹石窗. (1999). *道教文化新典*. 上海文艺出版社.
- 山东省人民政府. (2006). *山东省人民政府关于公布第一批省级非物质文化遗产名单的通知*. 山东省人民政府.
- 唐敬果. (1933). *列子*. 商务印书馆.
- 陶阳. (1999). 泰山与泰山神祇故事. *济南教育学院学报*, (1), 13-17.
- 陶阳、徐纪民、吴绵. (1984). *泰山民间故事大观*. 文化艺术出版社.
- 王充、萧登福. (2000). *新编论衡*. 五南图书出版股份有限公司.
- 王景琳、徐甸. (1992). *中国民间信仰风俗辞典*. 中国文联出版社.
- 王文径、王燕凤. (2006). 漫话石敢当. *闽台文化交流*, (3), 153-155.
- 吴承恩. (1997). *西游记*. 人民文学出版社.
- 吴康. (2001). *中国神秘文化辞典*. 海南出版社.
- 夏楠. (2015). 多维视野下的大禹治水传说研究. *长江大学学报[社科版]*, (3), 8-11.
- 萧锦华. (2008). 唐前期两京畿内制建立考论. *中国文化研究所学报*, (48), 35-79.
- 谢贵文. (2009). *高雄民间信仰与传说故事论集*. 秀威资讯科技股份有限公司.
- 许奉恩. (2000). *里乘*. 重庆出版社.
- 杨利慧. (1997). *女娲的神话与信仰*. 中国社会科学出版社.
- 杨天才. (2016). *周易*. 中华书局.
- 叶涛. (2007). *泰山石敢当*. 浙江人民出版社.
- 殷伟、程建强. (2014). *图说冥界鬼神*. 清华大学出版社.
- 尹浩英. (2007). 浅析‘泰山石敢当’的民俗内涵. *科教文汇*, (11), 中旬刊, 197.
- 应劭、王利器. (2015). *风俗通义校注*. 中华书局.
- 余健. (2000). 石敢当考. *中华建筑*, (3), 128-129.
- 袁爱国、周谦. (2019). *泰山神文化, 中华石文化与泰山石*. 山东人民出版社.
- 袁珂. (1985). *山海经校译*. 上海古籍出版社.
- 袁珂、周明. (1985). *中国神话资料萃编*. 四川省社会科学院出版社.
- 张广智、高有鹏. (2015). *遍地神灵: 民众的俗信*. 生活书店出版有限公司.
- 张岩. (1999). *《山海经》与古代社会*. 文化艺术出版社.
- 张玉书、陈廷敬. (2008). *康熙字典*. 大众文艺出版社.
- 赵容俊、白裕相. (2013). 两周传世文献所见之医疗巫术考察. *大韩医学原典学会志*, (4), 341-354.
- 郑志明. (2009). *传统宗教的文化诠释: 天地人鬼神五位一体*. 文津出版社.
- 周树佳. (2009). *香港诸神: 起源、庙宇与崇拜*. 中华书局(香港)有限公司.